

THE MIDDLEWAY SLUT

Av fil. lic. ARVID FREDBORG, Ålsten

DE SENASTE månaderna ha medfört en revolutionerande förändring i Sveriges internationella position. Tidigare hade vi ett anseende för balans och vederhäftighet och finansiellt för klok hushållning och soliditet. Det hände kanske, att man kritiserade oss för vår utrikespolitik eller avundades oss vårt försörjningsläge. Men i både kritiken och avunden låg en god portion respekt. »Sweden-the-middleway» hade, kunde man höra, fört en klok politik, som resulterat i en tämligen oförändrad standard och i ett stabilt inrikesläge. Nu har i stället vårt land blivit föremål för bister kritik, parad med förvåning över att svenskarna plötsligt tyckas ha tappat huvudet.

Svenskar, som under de senaste månaderna haft tillfälle att resa i utlandet ha gjort den nya erfarenheten, att man skrattat åt deras land. Samtidigt har man gång på gång velat ha en förklaring på varför de sansade svenskarna plötsligt uppträtt »som i delirium» som en schweizisk affärsman uttryckte det för mig.

Förvåningen är förvisso berättigad. Få länder hade under åren 1945—46 sådana chanser som Sverige. Inga krigsskador och en intakt modern industri i förening med en stark valutasituation gjorde vårt land till en verklig maktfaktor. Gång på gång uttrycktes också farhågor — bl. a. i U. S. A. — för att Sverige skulle utnyttja sitt övertag och göra intrång på marknader, som dittills dominerats av andra makter. Farhågorna voro förklarliga. Ingen kunde i utlandet rimligtvis räkna med att de starka korten systematiskt skulle spelas bort av regeringen.

Så blev det emellertid. Sverige blev icke endast en kreditgivare, som nästan alla med framgång kunde vända sig till. Den väntade svenska exportoffensiven försvårades av en tungrodd statsapparat och det näringsliv, som skulle genomföra den nya expansionen, hotades i sina grundvalar av en dogmatisk socialiseringspolitik. Av rädsla för lönepolitiska återverkningar förhindrade regeringen till råga på allt, att den svenska industrien tog ut fulla exportpriser, sedan kronans värde höjts. Den svenska politiken väckte

den största glädje bland de internationella mellanhänderna, som utan betänkande stoppade mellanskillnaden på sig.

Alltför sent upptäckte den socialdemokratiska regeringen allvaret i vårt penningvärdesproblem. Alltför sent fick den klart för sig, att man inte kan höja penninglönerna för arbetarna i en bristperiod, utan att jordbrukare, tjänstemän, hantverkare och företagare måste göra motsvarande inskränkningar. Ännu senare fann den plötsligt, att Sverige också hade ett valutaproblem. Hur var det möjligt, att det »rika» Sverige icke hade några dollars? Redan ha vi hört antydningar om, att detta berodde på en väl planlagd och genomförd sammansvärjning av den internationella storfinanssen. Redan har man börjat skylla på baisse-spekulanter.

I detta läge började regeringen bli orolig. Naturligtvis hade den icke begått några fel — hur skulle den kunnat göra det? Men den syntes i alla fall rent ut sagt bli nervös. Den gjorde därför vissa inviter till oppositionen, som inbjöds att få dela ansvaret för de gjorda och kommande missgreppen.

I synnerhet trodde man sig kunna räkna på bondeförbundet. Beräkningarna ha åtminstone än så länge spruckit. Tvärtom har det genom de drastiska åtgärderna gått upp för den svenska allmänheten, att den nuvarande svenska regeringens politik lidit fullständigt *skeppsbrott*.

Varför har nu den svenska regeringen råkat så illa ut? Många kanske skulle svara, att det beror på att den kloke taktikern på statsministerposten, som med en nästan osviklig instinkt lyckades undvika de svåraste bränningarna, lämnat arenan. Naturligtvis ligger mycket i detta. Man får ej glömma, att P. A. Hansson i flera decennier tyglade sin gamle vän hr Wigforss, vars brist på omdöme han väl kände. Wigforss presenterades s. a. s. i en peralbinsk upplaga, och när den ivrige teoretikern sökte skaka av sig tvånget till anpassning till verkligheten och göra små blixttackor, visades han genast på sin plats genom ett lugnande tal på trygg skånska av den dåvarande statsministern i Osby eller Tomelilla. Det svenska folket fick genom Per Albin Hanssons avkyningar aldrig klart för sig med vilket blodigt allvar hr Wigforss tog sina idéer.

När han sedan fick fritt spelrum och lyckades placera en efterägare till sig på P. A. Hanssons post, var fältet äntligen fritt. *Ernst Wigforss var den verkliga statsministern*. Sedan i höstas har han såsom regeringens främste, ja, dess dominerande man det reella ansvaret för den svenska politiken över hela linjen. Redan före P. A. Hanssons död hade han som den hanssonska regeringens

»starke» om också icke helt dominerande man ett politiskt ansvar, som gick långt över finansdepartementet.

Men detta räcker icke som förklaring. Viktigare är, att den svenska socialdemokratien fastnat i sin egen ideologi, sin egen agitation. I årtal har man predikat bl. a. egendomsutjämningens idéer utan att upplysa sina anhängare om farorna av denna politik. Man har släpat på en massa ideologiskt bråte, som Marx troligen skulle ha varit den förste att fördöma, om han nu levat. Den socialdemokratiska ledningen har därtill försatt sig i läget att ständigt kunna bli demagogiskt övertrumpade av kommunisterna, som ju äro ännu mera bokstavstroga socialister och synas beslutna att se till att socialdemokratien icke skall »smita från sitt eget program», hur förlegat och verklighetsfrämmande detta än visat sig vara.

I en tid då teknikens tempo accelererats och kampen för tillvaron staterna emellan skärpts till det yttersta, är det en fara för vilket land som helst att ha en regering, där en skrivbordsfanatiker anger tonen. Om därtill hans hela inställning baserar sig på förlegade och i djupaste mening otidsenliga uppfattningar, är det en katastrof. Nu säger någon — det är starka ord, överord. Ja, det skulle ännu för något år sedan ansetts vara stridande mot god ton i svensk politik att säga ut sådana saker. Det kanske fortfarande utgör en mäktig appell till den socialdemokratiska partilojaliteten att än en gång sluta leden kring de kritiserade. Det är i så fall beklagligt. Men det kan inte få hindra, att man använder rent språk i ett läge, då hela landets ekonomi och dess internationella anseende hotas.

Det finnes inom svensk socialdemokrati många dugande och praktiska krafter. Det skall heller ej döljas att under de kriser, som förestå oss, många socialdemokrater med skäl kunna göra anspråk på att föra talan för majoriteten av Sveriges kroppsarbetare. Men det kan heller icke döljas, att dessa element kommit i skymundan inför de större röstresurserna hos fanatikerna och deras ekon. Partilojaliteten förhindrar, att dessa motsättningar komma till öppet uttryck. Det socialdemokratiska partiets väljare kunna då icke få klart för sig, att män inom deras egna led, män som icke ett ögonblick kunna påklistras beteckningen »reaktionärer», opponera mot den wigforsska uppläggningsen.

Det gives tillfällen, när det är en politikers främsta plikt — åtminstone om han vill göra anspråk på epitetet statsman — att ha kurage att om nödvändigt driva impopulär politik, att göra som-

liga saker och underlåta andra, även med risk att framkalla ovilja och kritik från de egna meningsfränderna. Det är framför allt häri som den socialdemokratiska regeringen brustit. Den har inte sagt sina anhängare sanningen. Den har i stället ängsligt sökt undvika att göra något, som skulle kunna stöta dess väljarmassor och strida mot partiets mångåriga agitation. Men den har på så sätt endast fått uppskov. Nu tvingas den till att göra mycket värre saker, som den kunnat slippa, om den handlat klokt och i tid.

Det rör sig dock om mera än om vi skola få dricka kaffe eller äta apelsiner. Inom landet råder en klar förtroendekris. Statens ord och statsledningens förmåga betvivlas. De katastrofala skattehöjningsförslagen hota grundvalarna för näringslivet genom att förlama framåtanda och framtidstro. Drivfjädern till den hittillsvarande industriella utvecklingen håller på att sättas ur funktion. Anhängare till hr Wigforss hoppas, att andra krafter skola taga initiativ och föra utvecklingen framåt. Men de kunna icke åberopa några erfarenheter andra än Sovjetryslands, och med vilka medel resultaten vunnits där kan inte ens hr Wigforss vara helt okunnig om.

Det hjälper nu icke med några hoplappningar. Ett klart avgörande måste träffas. Antingen gå vi hr Wigforss' väg med socialisering och reellt vänstersocialistisk-kommunistisk diktatur med tvångsmedel av alla slag eller också få vi en utvecklingsduglig regim, baserad på fri företagsamhet och stödd av alla sansade krafter från socialdemokrati till höger.

I detta läge faller ett särskilt stort ansvar på dem inom socialdemokratiska partiet, som inse, att den billiga demagogiens tid måste vara slut. Det är deras plikt emot Sverige och sina väljare att ge klart besked. Men lika stort blir *oppositionens* ansvar. Icke endast regeringen kommer en gång att dömas efter sina missgrepp. Också oppositionen kommer att vägas på historiens vågskål. Om den skall bestå framtidens prövning, måste den tala ut så det hörs, även bland regeringens anhängare, bland dem, som nu stå rådvilla och förgäves vänta på att få höra sanningen av sina egna ledare. Men det räcker ej med kritik. Det behövs också ett positivt program efter helt nya linjer. Oppositionen får icke nöja sig med att konstatera, att socialismen är förlegad. Den måste också presentera ett ideologiskt alternativ till det förlegade. Det räcker ej med att hänvisa till det just nu bestående och dess gradvisa utveckling.

Vad det gäller är i själva verket att kartlägga de nya tendenserna i det moderna samhället. Samtidigt måste teknikens utveck-

lingsmöjligheter undersökas — så långt detta går. Vi måste alltså på ett ungefär ha klart för oss, vilka tekniska problem som kunna väntas bli lösta under de närmaste decennierna, och vilka konsekvenser dessa framtidsutsikter få för oss.

Atomkraftens tillkomst borde ha utlöst en intensiv samhällsforskning med sikte på framtiden. Det har också synts ansatser till detta i Amerika. Men vem söker i Sverige tänka sig in i vad denna kraft kan få för konsekvenser för svensk teknik, svenskt näringsliv, svensk livsföring och därmed *för svensk politik*? Vem har hittills sökt få fram någon lösning på problemet teknik—politik?

En och annan minns kanske en karikatyr i en engelsk tidning, där teknikens senaste utveckling demonstrerades av en hypermodern racerbil, medan politiken körde i en medeltidskärria med häst. Vem kan förneka, att framstegen i politik, i politiskt tänkande, i fråga om nya idéer om samfundens utveckling varit klena jämfört med den svindlande tekniska utvecklingen?

Den tekniska revolution, som vi leva mittuppi utan att många göra sig några tankar om vad den innebär, är så oerhörd, att den måste kräva ovanligt stor bedömningsförmåga och förutseende, ovanlig fantasi av de politiskt styrande redan inom en nära framtid, för att icke resultatet skall bli hopplös efterblivenhet.

Eftersom man av allt att döma icke kan vänta sig några positiva bidrag till framtidens tänkande från den nuvarande ledningen inom socialdemokratien — som fortsätter att vilja anpassa vägarna efter sin gamla hästkärria — måste det alltså bli oppositionens uppgift att söka utforma den nya samhällstanken, den som vi skola idémässigt basera vår politik på under 1950- och 1960-talen. Det måste bli oppositionens uppgift att utforska utvecklingslinjerna både i det nuvarande samhället och i det kommande, så långt det kan avteckna sig för oss i denna tid av stormande händelser.

Sveriges kris just nu skulle troligen kunna bemästras av en regering, rekryterad från den förnuftiga, sansade delen av socialdemokratien med wigforssocialister och kommunister i opposition. Säkerligen skulle de borgerliga stödja en sådan regering i ett praktiskt arbete för att föra oss ut ur den nuvarande krisen. Blir läget värre, återstår möjligheten av en samlingsregering. Men för att vi i längden skola klara oss, som ett litet folk i ett stort land, kräves en reformation av hela samhällslivet och ett långsiktigt arbete efter helt nya linjer.